

3. kapitola

KONANIE PODNIKATEĽA NA ZÁKLADE ZÁKONNÉHO ZASTÚPENIA

Podstatou každého zastúpenia je pričítateľnosť konania zástupcu samotnému zastúpenému. Konaním v zastúpení rozumieme také prejavovanie vôle podnikateľom, ku ktorému dochádza nepriamo, sprostredkované, prostredníctvom tretej osoby, ktorá je na príslušné konanie splnomocnená priamo podnikateľom. V prípade konania tohto typu sa podnikateľ spravidla nedostáva do priameho kontaktu s tretími osobami, ktorým je jeho konanie určené. Podnikateľ deleguje oprávnenie konať v určitej veci alebo v súbore vecí na určitú osobu, ktorá potom koná voči tretím osobám navonok, zastupujúc podnikateľa ako jeho zákonný alebo zmluvný zástupca.⁴² Zákonné zastúpenie je charakterizované tým, že po splnení zákonom ustanovených podmienok vzniká zástupcovi oprávnenie konať za zastúpeného priamo zo zákona bez potreby zmluvného vzťahu medzi nimi. Okrem toho môže zákonné zastúpenie vzniknúť aj na základe rozhodnutia štátneho orgánu. Konanie zástupcu sa pričíta zastúpenému na základe právnej normy, ktorá zakladá oprávnenie zástupcu konať. Podľa týchto kritérií môžeme pod zákonné zastúpenie zaradiť konanie za podnikateľa prostredníctvom vedúceho organizačnej zložky (§ 13 ods. 5 ObZ), osoby poverenej určitou činnosťou pri prevádzkovaní podniku (§ 15 ObZ) a konanie v prevádzkarni (§ 16 ObZ). Osobitným typom zastúpenia upraveným v Obchodnom zákonníku je prokúra (§ 14 ObZ). Podľa nášho názoru má prokúra prvky zákonného, ako aj zmluvného zastúpenia. Vzhľadom k hybridnému charakteru prokúry a jej právnej úprave obsiahnutej v Obchodnom zákonníku sme prokúru systematicky zaradili do tejto kapitoly.

⁴² UŠIAKOVÁ, L. In MAMOJKA, M. a kolektív. 2016. *Obchodný zákonník – Veľký komentár*. 1. zväzok. Bratislava : EUROKÓDEX, s. r. o., 2016, s. 21.

3.1 Prokúra

Prokúra je upravená v § 14 ods. 1 ObZ. Podľa tohto ustanovenia: „*Prokúrou splnomocňuje podnikateľ prokuristu na všetky právne úkony, ku ktorým dochádza pri prevádzke podniku, aj keď sa na ne inak vyžaduje osobitné plnomocnenstvo. Prokúru možno udeliť len fyzickej osobe.*“ Z dikcie § 14 ods. 1 ObZ sa prikláňame k záveru, že prokúru možno charakterizovať ako hybridné zastúpenie s prvkami zákonného, ako aj zmluvného zastúpenia. Podstatnou skutočnosťou pre posúdenie charakteru zastúpenia je okamih jeho vzniku. Ak zastúpenie vzniká na základe dvojstranného prejavu vôle medzi splnomocniteľom a splnomocnencom, právna teória hovorí o zmluvnom zastúpení. To potvrdzuje aj názor Jurčovej, ktorá uvádza, že: „*Zmluvné zastúpenie vzniká na základe dohody zmluvných strán o plnomocnenstve, ktorá môže byť obsiahnutá v rôznych zmluvných typoch.*“⁴³ Ak zastúpenie vzniká na základe zákonom predpokladaných skutočností priamo zo zákona alebo na základe rozhodnutia štátneho orgánu, pôjde o zákonné zastúpenie. Spor o charakter prokúry vzniká na základe zákonodarcom použitého slovného spojenia: „*prokúrou splnomocňuje podnikateľ prokuristu*“. Máme za to, že zákonodarca mal pod výrazom „*splnomocňuje*“ na mysli skôr vyjadrenie zastúpenia a nie jeho charakter. Účelom bolo vylúčiť spájanie prokúry s priamym konaním podnikateľa. Znakom zmluvného zastúpenia prokúry je nutnosť prejavu vôle podnikateľa k tomu, aby prokúru prokuristovi jednostranným právnym úkonom udelil. Okrem toho, právna úprava umožňuje podnikateľovi rozšíriť na základe autonómie jeho vôle zákonom vymedzené oprávnenie prokuristu konať. Navyše, samotný výkon prokúry v aplikačnej praxi nie je možné vykonávať bez súhlasu (súčinnosti) prokuristu, ktorý môže byť vyjadrený aj konkludentne tým, že prokurista fakticky koná ako prokurista za podnikateľa. Všetky tieto prvky charakterizujú prokúru ako zmluvné zastúpenie, avšak pri vzniku prokúry prevládajú naopak prvky zákonného zastúpenia, pretože k vzniku prokúry sa dohoda o plnomocnenstve nevyžaduje. Oprávnenie prokuristu konať vzniká na základe jednostranného právneho úkonu podnikateľa (rozhodnutie príslušného orgánu obchodnej spoločnosti) a následného rozhodnutia registrového súdu o vykonaní zápisu do obchodného registra s konštitutívnymi účinkami zápisu, pričom rozsah oprávnenia prokuristu konať za podnikateľa vyplýva priamo zo zákona.

⁴³ JURČOVÁ, M. In JURČOVÁ, M. – PAVELKOVÁ, B. – NEVOLNÁ, Z. – OLŠOVSKÁ, A. – SMYČKOVÁ, R. 2012. *Zastúpenie v súkromnom práve*. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 9.

Takýto záver vyvodzujeme na základe vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 25/2004 Z. z., ktorou sa ustanovujú vzory tlačív na podávanie návrhov na zápis do obchodného registra a zoznam listín, ktoré je potrebné k návrhu na zápis priložiť, v znení neskorších predpisov a jej príloh. Predmetná vyhláška určuje zoznam listín, ktoré je potrebné priložiť k návrhu na zápis údajov do obchodného registra. K návrh na zápis prokuristu do obchodného registra je potrebné podľa vyhlášky na podávanie návrhov do obchodného registra priložiť rozhodnutie príslušného orgánu spoločnosti o udelení prokúry, z ktorého musia vyplývať zapisované údaje o prokuristovi (prokuristoch) a spôsob konania prokuristu (prokuristov) za spoločnosť.⁴⁴ V aplikačnej praxi sa k zápisu prokuristu do obchodného registra nevyžaduje listina, ktorá by deklarovala súhlas prokuristu s udelením prokúry. Registrový súd vykonávajúci zápis údajov do obchodného registra zapíše prokuristu aj bez jeho súhlasu. Vzhľadom na konštitutívny charakter zápisu prokuristu do obchodného registra je prokurista momentom vykonania zápisu oprávnený konať za podnikateľa. Samozrejme platí, že k tomu, aby sme mohli pričítať konanie prokuristu podnikateľovi, musí fakticky ku takému konaniu dôjsť s náležitosťami podľa § 14 ObZ. Z konanie prokuristu musí byť v aplikačnej praxi zrejme, že má vôľu konať za podnikateľa v tejto funkcii, čím minimálne konkludentne prejavuje súhlas s udelením prokúry. Konanie prokuristu nebudeme podľa nášho názoru podnikateľovi pričítať na základe zákonom fingovaného splnomocnenia, ale na základe zápisu prokuristu do obchodného registra. Publicita zápisu prokuristu v obchodnom registri umožňuje aplikáciu ustanovení o prokúre v Obchodnom zákonníku, bez ohľadu na to, či zmluva o prokúre medzi podnikateľom a prokuristom je alebo nie je.

3.1.1 Udelenie prokúry a jej účinky

Udelenie prokúry je jednostranný právny úkon podnikateľa, k účinnosti ktorého musí okrem samotného prejavu vôle podnikateľa udeliť prokúru, pristúpiť prvok povinnej publicity v obchodnom registri. Udelenie prokúry nadobúda účinnosť od zápisu do obchodného registra. Tento zápis má konštitutívny účinok, preto z podstaty charakteru zápisu vyplýva, že podnikateľ bude spôsobilý ustanoviť prokuristu len v prípade, ak je sám zapísaný

⁴⁴ Bližšie pozri prílohy k vyhláške Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 25/2004 Z. z., ktorou sa ustanovujú vzory tlačív na podávanie návrhov na zápis do obchodného registra a zoznam listín, ktoré je potrebné k návrhu na zápis priložiť v znení neskorších predpisov.

v obchodnom registri. Právna úprava *de lege lata* umožňuje fakultatívne sa zapísať do obchodného registra aj fyzickej osobe – podnikateľovi, avšak od účinnosti novely Obchodného zákonníka⁴⁵ takýto zápis už nebude možný, pretože z § 27 ObZ vypadlo ustanovenie, ktoré umožňovalo fyzickým osobám dobrovoľný zápis do obchodného registra. Tým je založená prekážka k tomu, aby fyzická osoba – podnikateľ mohla udeliť prokúru. K návrhu na zápis prokuristu do obchodného registra sa vyžaduje predložiť doklad preukazujúci udelenie prokúry jednému prokuristovi alebo viacerým prokuristom. Takýmto dokladom je rozhodnutie príslušného orgánu spoločnosti o udelení prokúry, z ktorého musia vyplývať zapisované údaje o prokuristovi. Do obchodného registra sa zapisuje meno a bydlisko prokuristu a spôsob, akým sa za podnikateľa podpisuje. Prokuristom sa môže stať iba fyzická osoba. Prokúru možno udeliť jednej osobe, tzn. individuálnu alebo viacerým osobám, tzn. kolektívnu prokúru. Ak bola prokúra udelená viacerým osobám, musí návrh obsahovať aj určenie, či každý prokurista môže konať samostatne, prípadne koľko prokuristov musí konať spoločne. Prokúru je v mene spoločnosti oprávnený udeliť štatutárny orgán obchodnej spoločnosti okrem prípadu spoločnosti s ručením obmedzeným, v ktorej rozhodovanie o vymenovaní a odvolaní prokuristu patrí zo zákona do pôsobnosti valného zhromaždenia. Sporné môže byť určenie kompetencie, ktorý orgán je oprávnený udeliť prokúru v komanditnej spoločnosti. V tejto otázke sa stotožňujeme s názorom Csacha, ktorý dovodzuje, že: *„Podľa § 97 ods. 2 o veciach iných ako obchodné vedenie rozhodujú v komanditnej spoločnosti komplementári spoločne s komanditistami väčšinou hlasov, pokiaľ spoločenská zmluva neurčuje inak. Pri udeľovaní prokúry by sa preto malo podľa prevládajúceho názoru postupovať podľa § 97 ods. 2 a pri rozhodovaní bude potrebná aj spoluúčasť komanditistov.“*⁴⁶

3.1.2 Konanie prokuristu a rozsah oprávnenia konať

Prokúra je jedným z viacerých možných spôsobov zastúpenia podnikateľa. Ide o zastúpenie s najširším rozsahom oprávnenia konať za podnikateľa, ktoré možno podľa Obchodného zákonníka udeliť. Udelením prokúry fyzickej osobe dochádza k splnomocneniu prokuristu priamo zo zákona, pričom zákon upravuje obsah splnomocnenia, resp. rozsah oprávnenia prokuristu

⁴⁵ Pozri zákon č. 390/2019 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

⁴⁶ CSACH, K. In OVEČKOVÁ, O. a kolektív. 2017. *Obchodný zákonník. Veľký komentár*. Zväzok 1. Bratislava : Wolters Kluwer s. r. o., 2017, s. 166.

konať. Podľa § 14 ods. 1 ObZ: „*Prokúrou splnomocňuje podnikateľ prokuristu na všetky právne úkony, ku ktorým dochádza pri prevádzke podniku, aj keď sa na ne inak vyžaduje osobitné plnomocenstvo.*“ Podľa § 14 ods. 2: „*V prokúre nie je zahrnuté oprávnenie scudzovať nehnuteľnosti a zatažovať ich, ibaže je toto oprávnenie výslovne v udelení prokúry uvedené.*“ Rozsah oprávnenia prokuristu konať za podnikateľa vymedzuje zákon pozitívne, tzn. upravuje, čo môže prokurista robiť, ale aj negatívne, tzn. upravuje, čo prokurista robiť nemôže, ak podnikateľ výslovne nerozšíri rozsah zastúpenia aj na toto inak zákonom zakázané oprávnenie. Zákon vychádza zo širokého vymedzenia prokúry a ustanovuje, že akékoľvek vnútorné obmedzenie oprávnenia prokuristu konať nemá právne následky voči tretím osobám.⁴⁷ Toto zákonné ustanovenie považujeme za absolútne, preto nebude dôležité, či tretia osoba o takomto obmedzení vedela alebo nie. Prokurista koná spôsobom, že pri podpisovaní k obchodnému menu podnikateľa, za ktorého koná, pripojí dodatok označujúci prokúru a svoj podpis.⁴⁸ Ak by z konania prokuristu nevyplývalo, že koná za podnikateľa, takéto konanie by zaviazovalo samotného prokuristu a nie podnikateľa. Skutočnosť, že udelenie prokúry nadobúda účinnosť až momentom zápisu do obchodného registra (konštitutívny charakter zápisu), vytvára časové vákuum, kedy nebude možné pričítať konanie prokuristu podnikateľovi na základe § 14 ObZ, pretože oprávnenie prokuristu ešte nenadobudlo účinnosť. Ak by prokurista v tomto časovom vákuu bez účinnosti oprávnenia konal, domnievame sa, že takýmto konaním by nezaviazoval podnikateľa, ale sám seba. Nevidíme žiadny dôvod na pričítanie tohto konania podnikateľovi, pretože na pričítanie konania prostredníctvom prokúry ešte neboli splnené zákonné podmienky a udelenie prokúry nemožno považovať za udelenie plnomocenstva podľa § 31 OZ.

3.1.3 Zánik funkcie prokuristu

Zákonné ustanovenia upravujúce prokúru neobsahujú dôvody zániku prokúry. Vzhľadom na to, že udelením prokúry vzniká zo zákona splnomocnenie prokuristu konať za podnikateľa, na zánik prokúry môžeme primerane použiť pravidlá pre zánik zastúpenia na základe splnomocnenia podľa § 33b OZ. Prokúra zaniká v prípade, keď ju podnikateľ odvolá, je vypovedaná prokuristom alebo prokurista zomrie, ale aj ak stratí spôsobilosť na právne úkony. Ak je prokúra udelená na určitý čas, zaniká uplynutím času. Prokúra zaniká ďalej v prípade, keď fyzická osoba – podnikateľ

⁴⁷ Pozri § 14 ods. 3 ObZ.

⁴⁸ Pozri § 14 ods. 5 ObZ.

zomrel alebo právnická osoba – podnikateľ zanikla bez právneho nástupcu. Zánik prokúry sa zapisuje do obchodného registra, avšak výmaz prokuristu z obchodného registra má iba deklaratórny charakter. Prokúra zaniká momentom vyššie uvedenej právnej skutočnosti, napriek tomu podľa § 27 ods. 3 ObZ zánik prokúry nie je možné do zverejnenia v Obchodnom vestníku namietat voči tretím osobám, ktoré o ňom nevedeli. Ak by prokurista, ktorého prokúra zanikla, urobil pred zverejnením zániku prokúry právny úkon s tretou osobou, mohla by sa tretia osoba dovolávať existencie prokúry a podnikateľa by konanie odvolaného prokuristu zaväzovalo, ibaže by preukázal, že tretia osoba o zániku prokúry vedela.⁴⁹

3.2 Organizačná zložka podniku a podnik zahraničnej osoby

Organizačnou zložkou podniku rozumieme organizačný útvar podniku definovaný Obchodným zákonníkom alebo iným zákonom. Na území SR si môže zahraničná právnická osoba zriadiť svoj podnik (odlišný od podniku zahraničnej osoby v jej domovskom štáte) alebo organizačnú zložku podniku (súčasť podniku zahraničnej osoby v jej domovskom štáte). Od novely Obchodného zákonníka, ktorá nadobudla účinnosť 1. októbra 2020, došlo k zmene zapisovaných údajov do obchodného registra. Podľa § 27 ods. 2 ObZ sa do obchodného registra nezapisujú zahraničné fyzické osoby. Organizačná zložka podniku svojím vznikom nenadobúda právnu subjektivitu, ale tvorí integrálnu súčasť podniku podnikateľa, tzn. konanie vedúceho organizačnej zložky bude vždy konaním podnikateľa, nie konaním organizačnej zložky. Na čele organizačnej zložky podniku stojí jej vedúci.

3.2.1 Vznik organizačnej zložky podniku

Názory na moment vzniku organizačnej zložky podniku a charakter zápisu organizačnej zložky podniku do obchodného registra medzi akademikmi nie sú jednotné. Prvú názorovú vetvu tvorí Patakyová, ktorá uvádza, že „*pri zastúpení vedúcim odštepného závodu, vedúcim podniku zahraničnej osoby alebo vedúcim organizačnej zložky podniku zahraničnej osoby je rozhodujúcou právnou skutočnosťou zápis do obchodného registra a jeho zverejnenie*“.⁵⁰

⁴⁹ CSACH, K. In OVEČKOVÁ, O. a kolektív. 2017. *Obchodný zákonník. Veľký komentár*. Zväzok 1. Bratislava : Wolters Kluwer s. r. o., 2017, s. 177.

⁵⁰ PATAKYOVÁ, M. In PATAKYOVÁ, M. a kolektív. 2016. *Obchodný zákonník. Komentár*. 5. vydanie. Bratislava : C. H. Beck, 2016, s. 58.

Rovnaký názor zdieľa Ušiaková, podľa ktorej si „každý podnikateľ, ktorý je zapísaný v obchodnom registri, môže zriadiť organizačnú zložku podniku. Vedúci organizačnej zložky podniku, vedúci podniku zahraničnej osoby a vedúci organizačnej zložky podniku zahraničnej osoby sú v súlade s ustanovením § 13 ods. 5 Obchodného zákonníka zákonnými zástupcami podnikateľa za predpokladu, že sú zapísaní v obchodnom registri. Posudzovaná forma zákonného zastúpenia je teda prípustná len u podnikateľov (fyzických a právnických osôb), ktorí sa zapisujú do obchodného registra. Oprávnenie zákonne zastupovať organizačnú zložku vzniká vedúcemu organizačnej zložky zápisom do obchodného registra, ktorý má konštitutívne účinky“.⁵¹ Táto časť akademickej obce zastáva názor, že organizačná zložka podniku sa obligatórne zapisuje do obchodného registra a tento zápis je konštitutívny, tzn. bez zápisu do obchodného registra organizačná zložka podniku nevznikne. Druhú názorovú vetvu zastáva Csach, ktorý sa domnieva, že zápis organizačnej zložky do obchodného registra má deklaratórny charakter a „aj organizačné zložky, ktoré sú nezapísané do obchodného registra, môžu mať vedúcich“.⁵² Zmysel zápisu organizačnej zložky podniku do obchodného registra vidí v otázke pričítateľnosti konania vedúceho organizačnej zložky podniku. Zastáva názor, že „predpokladom pričítania konania vedúceho organizačnej zložky podnikateľa v zmysle § 13 ods. 5 je to, že ide o organizačnú zložku, ktorá je zapísaná v obchodnom registri a že aj jej vedúci je zapísaný v obchodnom registri. Zápis vedúceho organizačnej zložky ale sám osebe nie je konštitutívnym, tzn. nie je predpokladom pre jeho postavenie ako vedúceho organizačnej zložky. Je len predpokladom pre použitie § 13 ods. 5 Obchodného zákonníka“.⁵³ Následkom konania vedúceho organizačnej zložky, ktorý koná bez toho, aby bol ako vedúci organizačnej zložky zapísaný v obchodnom registri, je „pričítanie jeho konania podnikateľovi sa bude posudzovať podľa § 15 Obchodného zákonníka“.⁵⁴ Inak povedané „oprávnenie (v zmysle § 13 ods. 5) zapísaného vedúceho organizačnej zložky podniku konať za podnikateľa vo veciach organizačnej zložky alebo podniku je viazané až na jeho zápis do obchodného registra. Do zápisu oprávnenia konať

⁵¹ UŠIAKOVÁ, L. In MAMOJKA, M. a kolektív. 2016. *Obchodný zákonník – Veľký komentár*. 1. zväzok. Bratislava : EUROKÓDEX, s. r. o., 2016, s. 28.

⁵² CSACH, K. In OVEČKOVÁ, O. a kolektív. 2017. *Obchodný zákonník. Veľký komentár*. Zväzok 1. Bratislava : Wolters Kluwer s. r. o., 2017, s. 151.

⁵³ CSACH, K. In OVEČKOVÁ, O. a kolektív. *Obchodný zákonník. Veľký komentár*. Zväzok 1. Bratislava : Wolters Kluwer s. r. o., 2017, s. 151.

⁵⁴ CSACH, K. In OVEČKOVÁ, O. a kolektív. 2017. *Obchodný zákonník. Veľký komentár*. Zväzok 1. Bratislava : Wolters Kluwer s. r. o., 2017, s. 151.

za podnikateľa ako vedúci organizačnej zložky by sa na jeho oprávnenie konať za podnikateľa malo aplikovať pravidlo podľa § 15 alebo § 16 Obchodného zákonníka⁵⁵. V otázke charakteru zápisu organizačnej zložky podniku do obchodného registra zastávame názor, že ide o zápis konštitutívny a organizačná zložka a tiež funkcia vedúceho organizačnej zložky podľa § 13 ods. 5 ObZ vzniká až vykonaním zápisu do obchodného registra. To však neznamená, že z pohľadu vnútornej štruktúry podnikateľa nemôže byť vytvorená organizačná zložka, ktorá nebude zapísaná v obchodnom registri. Takáto nezapísaná organizačná zložka nebude organizačnou zložkou podľa § 13 ods. 5 ObZ, ale bude faktickou organizačnou zložkou. Následkom nevykonania zápisu organizačnej zložky podniku do obchodného registra je iba to, že konanie vedúceho tejto nezapísanej organizačnej zložky nebudeme môcť pričítať podnikateľovi na základe § 13 ods. 5 ObZ, ale na základe iného ustanovenia zákona (napríklad na podklade § 15 ObZ alebo § 31 OZ). Účelom § 13 ods. 5 ObZ, tzn. organizačnej zložky a funkcie vedúceho je zjednodušenie pre udelenie plnomocenstva na zastupovanie podnikateľa v rámci úkonov súvisiacich s organizačnou zložkou tým, že zákon vymedzuje presný rozsah oprávnenia vedúceho organizačnej zložky konať. Rovnaký rozsah zastúpenia možno dosiahnuť aj inými spôsobmi, napríklad plnomocenstvom udeleným podľa § 31 OZ s presne vymedzeným rozsahom oprávnenia konať. Takémuto výkladu nasvedčuje aj novela Obchodného zákonníka prijatá dňa 22. októbra 2019, ktorá nadobudla účinnosť 1. októbra 2020. Podľa právnej úpravy účinnej od 1. októbra 2020 platí, že: „Organizačnú zložku podniku právnickej osoby možno na návrh zapísať do obchodného registra.“⁵⁶ Z uvedeného možno vyvodit fakultatívny charakter zápisu. Zostane na úvahe podnikateľa, či bude chcieť vedúceho organizačnej zložky, ktorého konanie bude pričítateľné konaniu podnikateľa podľa § 13 ods. 5 ObZ, alebo zvolí iný spôsob zastúpenia podľa zákona. Od účinnosti novely Obchodného zákonníka⁵⁷ zápis fyzickej osoby do obchodného registra už nie je možný. Táto skutočnosť má vplyv na možnosť zriadenia organizačnej zložky podniku fyzickej osoby – podnikateľa, resp. na pričítateľnosť konania vedúceho organizačnej zložky podniku podľa § 13 ods. 5 ObZ fyzickej osobe – podnikateľovi.

⁵⁵ CSACH, K. In OVEČKOVÁ, O. a kolektív. 2017. *Obchodný zákonník. Veľký komentár*. Zväzok 1. Bratislava : Wolters Kluwer s. r. o., 2017, s. 151.

⁵⁶ Ustanovenie § 7 ods. 2 ObZ v znení účinnom od 1. októbra 2020.

⁵⁷ Pozri zákon č. 390/2019 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.